

“อดีตอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน เป็นของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นเจ้าของชีวิตที่ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของคนทุกคน จะให้ประหารชีวิตลงโทษราษฎรใดๆ ได้ตามพระราชอัธยาศัยและทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน หรือเป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วพระราชอาณาจักร ราษฎรทั้งหลายเป็นข้าของแผ่นดิน จะมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อน นั่นคือ ความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระเจ้าแผ่นดิน”

ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ (กรุงเทพฯ: สุเมธ รุจนเสรี, 2548), หน้า 16

“ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม” ในความหมายของระบอบการปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารประเทศ และเป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคพ่อขุนสุโขทัยนั้นเป็นความทรงจำของคนจำนวนมากดังจะเห็นได้จากหนังสือ พระราชอำนาจ อันโด่งดังของประมวล รุจนเสรี ซึ่งยังคงเดินตามแนวทางนี้

นอกจากความทรงจำระบอบเดียวเช่นนี้แล้ว บทเรียนประเพณี

มักอธิบายว่า จุดเปลี่ยนสำคัญที่สั่นคลอน “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม” คือการคุกคามของเจ้าอาณานิคมตะวันตก เริ่มต้นด้วยการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถูกต่างชาติบีบบังคับให้เปิดประเทศด้วยสนธิสัญญาเบาริง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องยอมเสียดินแดนส่วนน้อยเพื่อรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติ แต่กระนั้นสยามก็ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของเจ้าอาณานิคมตะวันตกชาติใด นอกจากนั้นบูรพ-

ทุนนิยมโลก

กับความเสื่อมของสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม

กษัตริย์สยามยังทรงมีพระราชประสงค์จะมอบอำนาจให้ประชาชน แต่ถูกนักเรียนนอกกลุ่มหนึ่งชิงสุกก่อนห่ามในการปฏิวัติ 2475 ถือเป็นกาลอวสานของสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยามนับแต่นั้น

แต่กระนั้นในทางวิชาการก็หาได้ยอมรับคำอธิบายดังกล่าวเสียทั้งหมดไม่ บทความ “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย” ของนิธิ เอียวศรีวงศ์¹ ได้ตั้งคำถามกับอายุของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย ว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ หรืองานศึกษา การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ของ นครินทร์ เมฆ-

¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย,” ใน *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2535)

ไตรรัตน์^๒ ก็ได้แย้งในประเด็นเชิงลึก ก่อนห้าม โดยชี้ให้เห็นความตื่นตัวของชนชั้นกลางในทศวรรษ 2470 และความเสื่อมถอยของชนชั้นนำสยามไปพร้อมกัน และล่าสุดวงวิชาการก็ได้ต้อนรับ *The Rise and Decline of Thai Absolutism* ผลงานที่ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ของ รศ.ดร.กุลลดา เกษบุญชู-มิด คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดตัวเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2548 ณ ห้องประชุมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ เป็นงานวิชาการเล่มล่าสุดที่มาตั้งคำถามกับประวัติศาสตร์ชุดที่เราคุ้นเคยกันว่าเป็นจริงมากน้อยเพียงใด

จุดเริ่มของความเสื่อม

กุลลดา เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความเป็นมาในการศึกษางานชิ้นนี้ว่า เกิดจากการได้รับมอบหมายให้ศึกษาเรื่องอุดมการณ์รัฐไทยในช่วงศตวรรษที่ 19 จึงได้ไปศึกษาแบบเรียนเก่าที่ชื่อว่า *ธรรมจริยา* ซึ่งเขียนโดยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปัญหาชนคนสำคัญของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม ก็ได้พบว่า โจทย์สำคัญที่สุดของสมัยนั้นคือ รัฐไทยจะพยายามปรับโครงสร้างภายในอย่างไรเพื่อจะได้ประโยชน์ในการเป็นผู้ผลิตข้าวให้กับระบบทุนนิยมโลก นั่นคือจุดมุ่งหมายสำคัญในสมัยนั้น ข้อเสนอของกุลลดาจึงนับว่าเป็นการเปิดมุมมองใหม่ต่อการปรับตัวของรัฐไทยว่า

ไม่ใช่เรื่องการปฏิรูปภายในเพื่อรับมือจักรวรรดินิยมดังที่เราเรียนรู้กันมา ผลจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับทุนนิยมตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการปรับตัวของรัฐสยามคือ

1. ผู้นำไทยเห็นความจำเป็นในการปรับโครงสร้างของระบบแรงงาน เพื่อสนองความต้องการของทุนนิยมให้ดีที่สุด ซึ่งฝ่ายรัชกาลที่ 5 ทรงเล็งเห็นว่าการแปลงให้ไพร่ทาสกลายมาเป็นผู้ผลิตอิสระเพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจะทำให้เกิดทรัพยากรมหาศาล และใครที่ควบคุม ทรัพยากรนี้ได้ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างอำนาจในยุคนี้ได้ด้วย นี่คือการที่มาของการปฏิรูปการปกครองที่รวมศูนย์มาที่กษัตริย์ แต่พระองค์ก็ทรงเผชิญกับอุปสรรค คือพวกขุนนางหัวเก่าที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

2. รัชกาลที่ 5 ได้ใช้ข้ออ้างของความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง ทำให้พระองค์ปฏิรูประบอบราชการทั้งหมด มันเป็น “การปฏิวัติ” ในทางสังคมศาสตร์ เพราะกระบวนการนี้ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ จากรัฐศักดินาสู่รัฐสมัยใหม่ หรือเรียกว่า รัฐรวมศูนย์หรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กุลลดาจึงสรุปว่าทุนนิยมเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 5 และการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่แค่การปฏิรูป

ระบบบริหารราชการ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐที่สำคัญ

ขณะที่ในทางประวัติศาสตร์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มักกำเนิดขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจ ดังกระบวนการรวมศูนย์ในฝรั่งเศสที่กินเวลายาวนาน แต่ของไทยนั้นเป็นกระบวนการที่สั้นและเร็วมากเพราะเริ่มสมัยรัชกาลที่ 5 แต่มาล่มสลายในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยการปฏิวัติ 2475 แต่สิ่งที่ทำลายสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็มีแค่คณะราษฎร เพราะคณะราษฎรก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการรวมศูนย์ครั้งนี้ หากเป็นน้ำมือของ “ทุนนิยม” ที่เป็นตัวก่อกำเนิดมันเองต่างหาก นี่เป็นข้อเสนอสำคัญของหนังสือเล่มนี้ว่า กระบวนการสร้างรัฐรูปแบบใหม่นี้เองที่ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในระบบ และนำไปสู่การล่มสลายของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นความเชื่อที่ว่า สยามรักษาเอกราชไว้ได้ในยุคล่าอาณานิคมนั้น กุลลดากลับเสนอว่า สยามเองก็มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบภายในเพื่อเข้าสู่ทุนนิยมเหมือนกับประเทศในอุษาคเนย์อื่นๆ เพียงแต่ผู้ที่เชื่อมเศรษฐกิจภายในของไทยกับระบบทุนนิยมโลกกลับมิใช่ชาวตะวันตก แต่เป็นชนชั้นนำไทยเสียเอง ประวัติศาสตร์สยามจึงมิได้แตกต่างเป็นพิเศษจากอาณานิคมอุษาคเนย์อื่นดังที่เชื่อกันมาแต่อย่างใด “ถ้าจะชี้ให้เห็นว่างานของดิฉัน

^๒ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475* (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2539)

แตกต่างจากงานวิชาการอื่นก็คือ คิฉินพยายามอธิบายว่ากระบวนการสร้างรัฐนั้นคือกระบวนการล่มสลายของรัฐในตัวเองเช่นกัน ดังนั้น กฎ ร.ศ. 130 จนมาถึง 2475 จึงไม่ใช่ปัจจัยการล่มสลายของ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปัจจัยที่แท้จริงนั้นมาจาก 1. มีระบบราชการสมัยใหม่ 2. เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นมา และ 3. ชนชั้นใหม่ได้ตั้งคำถามกับระบบที่มีกษัตริย์ที่ ‘อ้างว่า’ พระองค์มีอำนาจอยู่พระองค์เดียว คิฉินใช้คำว่า ‘อ้างว่า’ เพราะรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างอำนาจรัฐที่ศูนย์กลาง มิใช่หมายความว่า กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเหมือนฝรั่งเศส สำหรับรัฐไทยนั้น ทุนนิยมได้ทำให้สมบูรณาญาสิทธิราชย์สิ้นสุดอย่างไร? คิฉินเสนอว่า มันเป็นตัวช่วยให้เงื่อนไขเวลาของการล่มสลายเกิดขึ้นได้หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจนั่นเอง”

4 เหตุผลของความเสื่อม

ดร.คริส เบเคอร์ คือท่านแรกที่จะมาวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ โดยก่อนหน้านี้คริส เบเคอร์ ได้เขียนถึงหนังสือเล่มนี้ในบทความชื่อ “Reforms and rebels”³ มาแล้ว และครั้งนี้เขาได้สรุปประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ไว้ 4 ประการ

1. ชนชั้นนำไทย และราชวงศ์ ในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 19 (รัชกาลที่ 4-5) มิได้ขัดแย้งกับระบบอาณานิคม แต่ยอมให้กับระบบอาณานิคม

มากกว่า และเมื่อสยามได้เข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจของโลก สยามจึงต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใน ด้วย

2. มีคำอธิบายที่ค่อนข้างชัดเจนว่า มีคนกลุ่มหนึ่งในชนชั้นนำที่เห็นว่ามีผลประโยชน์ของเขาซ้อนกลับมาในระบบอาณานิคมด้วย

3. คนกลุ่มข้างต้นนี้เองที่ทำให้มีความตึงเครียดในระบบตั้งแต่ต้น เนื่องจากพวกเขาต้องการให้มีรูปแบบใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการคงสถาบันเก่าแก่ไว้เช่น สถาบันกษัตริย์ ซึ่งความต้องการนี้ขัดแย้งในตัวเอง จนทำให้ในที่สุดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ล่มสลายด้วยตัวเอง

4. กลไกในประวัติศาสตร์ที่ทำให้รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ล่มสลายเกิดจากระบบราชการที่รัชกาลที่ 5 ก่อตั้งและต้องการให้มีชนชั้นนำเข้ามาร่วมทำงาน แต่ชนชั้นนำเก่ากลับไม่สนใจ คนที่สนใจก็คือคนรุ่นใหม่ อาทิ คนจีน และผู้มีการศึกษา แต่เมื่อเข้ามาในระบบราชการและระบบทหารก็พบกับปัญหาระบบอุปถัมภ์ ตระกูลใหญ่ยังกินตำแหน่งอยู่ คนรุ่นใหม่เห็นว่าไม่สามารถเอาชนะศักดินาเก่าได้ ผลจึงออกมาในรูปกบฏ ร.ศ.130 และ 2475

มองมุมใหม่ ชนชั้นนำไทยก่อน 2475

ในประเด็นการเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกในช่วงรัชกาลที่ 4 รัชช

วินิจจะกุล วิทยากรคนต่อมามีความเห็นเช่นเดียวกับ คริส เบเคอร์ ว่าในความเป็นจริง สยามอาจไม่ขัดแย้งกับเจ้าอาณานิคมจนถูกบีบบังคับให้เซ็นสัญญาเบาว์ริงใน ค.ศ. 1855 แต่เราสามารถมองประวัติศาสตร์เรื่องนี้ได้ 2 ทางคือ

1. ณ เวลานั้น ชนชั้นนำไทยไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์ระบบโลกให้กระจ่างก่อนจึงตัดสินใจเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลก แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญคือผลประโยชน์ที่ชนชั้นนำจะได้รับ

2. เมื่อไม่มีทางเลือกของสยามในระยะยาว จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกที่ชนชั้นนำไทยสมัยรัชกาลที่ 4 จะตัดสินใจกระโดดเข้าสู่ทุนนิยม ซึ่งจะทำให้กลุ่ม (faction) ของรัชกาลที่ 4 เองได้ประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจเหนือกลุ่มชนชั้นนำอื่นๆ ดังนั้นการที่คนยุคปัจจุบันเห็นว่าชนชั้นนำไทยถูกบีบบังคับ จึงเป็นการใช้แว่นของยุคปัจจุบันไปตัดสินความคิดของคนในอดีตที่ยังไม่เห็นความเลวร้ายอีกด้านของทุนนิยม

รัชช ได้ยกตัวอย่างบทความ “150 ปีของสนธิสัญญาเบาว์ริงประวัติศาสตร์ซ้ำรอย?” ของโกวิท วงศ์สุรวัฒน์⁴ ซึ่งบอกว่าการที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement – FTA) กับนานาประเทศเป็นการไม่รู้จักบทเรียนสมัยรัชกาลที่ 4 ประเด็นของโกวิทคือ รัชกาลที่ 4 ต่อต้าน แต่ก็จำใจต้องลงพระนามในสนธิ

³ Bangkok Post Outlook section, 6 September 2004, p. 3

⁴ มติชนรายวัน, 6 ตุลาคม 2548, หน้า 6

สัญญา ขณะที่ยุทธศาสตร์ปัจจุบัน “ระริกระริอ้อ” ยากทำ ซึ่งรัชชเห็นว่าเป็นการตัดสินใจที่ดีโดยสายตาปัจจุบัน บอกกับอุดมการณ์ประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “ราชาชาตินิยม” จึงเห็นว่าผู้นำสมัยนั้นต่อต้านตะวันตกแต่ไม่สำเร็จ ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะเป็นอย่างที่ถูกลดค่าได้ชี้ไว้ในหนังสือเล่มนี้คือ ชนชั้นนำสมัยนั้นอาจไม่ต่อต้านทุนนิยมเลยก็ได้

“ประวัติศาสตร์แบบที่เราคุ้นเคยก็คือ ชนชั้นนำสยามถูกบีบบังคับให้เข้าร่วมระบบทุนนิยมโลก แต่ขณะเดียวกัน ประวัติศาสตร์แบบนี้ก็สอนว่าเรายังรักษาเอกราชไว้ได้ ผมขอบอกว่า ชนชั้นนำสยามไม่เคยถูกบีบบังคับให้เซ็นสัญญาเบาริง เพราะพอใจกับผลที่จะได้ และนั่นทำให้สยามกลายเป็นกึ่งอาณานิคม ประวัติศาสตร์ไทยนั้นมักจะวางอยู่บนพื้นฐานว่าชนชั้นนำไทยต่อต้านระบบอาณานิคม แต่ถ้าหากเรายืนยันได้ว่า ชนชั้นนำมิได้ถูกบีบบังคับแต่เต็มใจและอาจถึงขั้น ‘ระริกระริอ้อ’ นั้นจึงทำให้สังคมไทยเป็นกึ่งอาณานิคม ผลสะท้อนต่อประวัติศาสตร์จะมีมากขนาดไหน?”

ประวัติศาสตร์ที่เน้นการต่อต้านตะวันตกแบบนี้เพิ่งเกิดขึ้นหลังคริสต์ทศวรรษ 1890 ปัจจัยที่ทำให้ชนชั้นนำไทยในช่วงนั้นต่อต้านตะวันตก คือ 1. เหตุการณ์ ร.ศ. 112 ที่ทำให้สยามเห็นอีกด้านที่เลวร้ายของจักรวรรดินิยม และ 2. สิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งช่วงคริสต์ทศวรรษ 1850 ที่เซ็นสัญญาเบาริงนั้นคนในปกครอง (subject) ไม่มี

ปริมาณมากและไม่ก่อปัญหาจนราวปี ค.ศ. 1890 คนในบังคับต่างชาติที่เป็นคนจีนในไทยหาศาลก่อปัญหาให้สังคมมาก โดยเฉพาะปัญหากับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ประวัติศาสตร์แบบต่อต้านจักรวรรดินิยมชนิด “แหลกลาญ” จึงเพิ่งเกิดหลัง ค.ศ. 1890 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามการที่ถูกลดค่าได้สรุปว่าการเข้าสู่ทุนนิยมของประเทศไทยเกิดขึ้นเร็วและอายุสั้นนั้น รัชชเห็นว่าเป็นเพราะถูกลดค่านำสยามไปเปรียบเทียบกับยุโรปที่ถือเป็น typical (แบบสามัญ) ของทุนนิยม แต่ถ้าถูกลดค่านำสยามไปเปรียบเทียบกับประเทศที่เป็นกึ่งอาณานิคมเช่น ตุรกี บรูไน จะเห็นว่าประเทศเหล่านั้นก็เข้าสู่ระบบทุนนิยมรวดเร็วและเกิดอาการ “ฟิสลพิการ” ไม่ต่างกัน บทนำและทฤษฎีของหนังสือเล่มนี้คงจะน่าสนใจมากขึ้น หากเปรียบเทียบกับคู่มือเหมาะสม

ส่วนประเด็นการล่มสลายของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในการปฏิวัติ 2475 นั้น รัชชได้อ้างถึงงาน *การปฏิวัติสยาม 2475* ของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ที่ได้เสนอว่า การปฏิวัติ 2475 นั้นมีฐานมวลชนอยู่ด้วย มิใช่แค่ระบอบ “นักเรียนนอก” ดังที่เคยเชื่อกัน ซึ่งความคิดที่ขัดแย้งกันนั้นประมวลกันได้ คือ จริงที่มีพลังทางสังคมระดับมวลชนที่ไม่พอใจระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสุดท้าย การปฏิวัติจึงเกิดขึ้นโดยคนกลุ่มหนึ่ง คือบรรดานักเรียนนอกที่เข้าทำงานราชการแล้วไม่พอใจกับระบบอุปถัมภ์ภายในราชการ ในแง่นี้ หากใครบอกว่า 2475 เป็นการชิงสุก

ก่อนห้ามของชนกลุ่มเล็ก ๆ จึงไม่ถูกต้องก็ไม่อาจตีความว่า 2475 เป็นการปฏิวัติมวลชนอย่างฝรั่งเศสได้เช่นกัน และด้วยคณะปฏิวัติ 2475 อาศัยการจัดตั้งในระบบราชการ ดังนั้นการปฏิวัตินี้ จึงไม่โค่นล้มระบอบรัฐรวมศูนย์ไปด้วย เพราะพวกเขาก่อการก็จัดตั้งมากับระบบราชการของรัฐรวมศูนย์ เราจึงถือได้ว่า 2475 มีคุณูปการมหาศาล แต่มันก็มิได้ขจัดระบบรัฐรวมศูนย์ซึ่งเป็นปัญหามาจนทุกวันนี้

ทฤษฎีระบบโลกมอง

สมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม

วิทยากรท่านสุดท้ายคือ คุณากร วาณิชวิวิฐพ์ นักวิชาการอิสระ มีความเห็นว่า งานเขียนของถูกลดค่าต่างจากงานประวัติศาสตร์อื่นๆ เพราะงานเขียนชิ้นนี้มีกรอบในการดำเนินเรื่องที่ต่างออกไปอย่างสำคัญ คือวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ด้วยทฤษฎีระบบโลก ซึ่งนักวิชาการไทยไม่มากนักที่จะใช้ทฤษฎีนี้ในงานศึกษาประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ขณะที่ในระดับโลก ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่โดดเด่นมากนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

หนังสือเล่มนี้ยังมีประเด็นสำคัญเรื่อง การทำให้มีมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) ที่มาพร้อมกับ World Economy จากยุโรป ในบทนำได้อธิบายว่าระบบโลกที่มีอังกฤษเป็นผู้นำนั้นมันเป็น “แพ็คเกจ” กล่าวคือ ถ้าเข้าไปในระบบ รัฐก็ต้องมีระบบภาษี มีการรับรองสิทธิส่วนบุคคลที่เป็นมาตรฐาน มีองค์กรรวบรวมทรัพยากรแห่งเดียว ซึ่งรัฐ

สยามก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้ สาเหตุที่ระบบโลกเรียกร้องสิ่งเหล่านี้ เพราะศตวรรษที่ 19 เป็นยุคแห่งความแน่นอน สืบเนื่องจากศตวรรษที่ 18 ที่มนุษย์รู้จักแผนที่โลก มีการปักธงวัดพื้นที่ที่ชัดเจน เมื่อมาถึงศตวรรษที่ 19 จึงต้องดำเนินการขนส่งทรัพยากรจากพื้นที่หนึ่งสู่อีกพื้นที่ให้ทันตามกำหนดเวลา

อายุของสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม

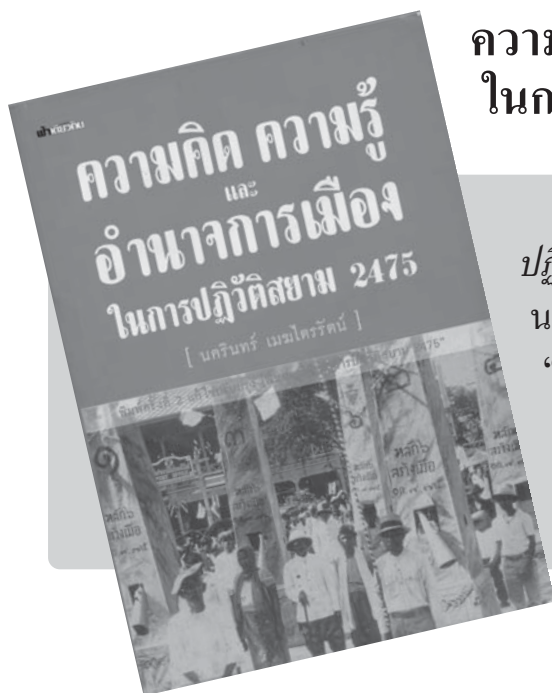
หลังการนำเสนอจากวิทยากรเสร็จสิ้นแล้ว ก็มีประเด็นที่น่าสนใจว่า ในเมื่อสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยามไม่ได้มีพระราชอำนาจเทียบเท่าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ถ้าเช่นนั้นยังถือว่าเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์จริงหรือไม่ โดยกุลลดาอธิบายว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ที่ใช้ในหนังสือ นั้นเป็นมโนทัศน์ (concept) ของสังคมศาสตร์ ซึ่งถือว่า เมื่อใดที่กษัตริย์สามารถยกฐานะตนเองเหนือพลังสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะขุนนางได้แล้ว นั่นก็คือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มิได้หมายความว่า กษัตริย์มีอำนาจสมบูรณ์เด็ดขาดดังที่เข้าใจกัน

ขณะที่ธงชัยได้กล่าวเสริมว่า “มันก็ไม่มีสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ไหนสมบูรณ์แบบ เช่นเดียวกับความคิดเรื่องประชาธิปไตยที่แปลตรงตัวว่าประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดินนั้น 70 กว่าปีของประชาธิปไตย ไทยเราเป็นอย่างนั้นจริงหรือ? ประชาธิปไตยของกลุ่มก่อการ 2475 ก็ไม่ได้หมายถึงประชาชนมีอำนาจ แต่หมายถึงพวกเจ้าหมดอำนาจ แม้แต่ ‘ประชาธิปไตยแบบไทยๆ’ ของสฤษดิ์ซึ่งเป็นผู้นำเผด็จการ ก็

เป็นประชาธิปไตยที่มีความหมายทางสังคมวัฒนธรรม เราไม่ควรมิกซ์แอนด์แมช แต่ควรมีธงนำที่เป็นเกณฑ์บางประการ”

นอกจากนั้นอายุของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยามก็ยังคงตั้งข้อสงสัยว่ามีอายุยาวนานเพียงใด โดยธงชัยคำนวณว่า หากเริ่มต้นจากการตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ พ.ศ. 2417 ที่รวบรวมภาษีแล้วตัดอำนาจขุนนาง นั่นคืออายุ 58 ปี ไม่เต็ม 60 ปีตามที่กุลลดากล่าวไว้ ถ้านับจากจุดที่มีการส่งข้าหลวงไปมณฑลต่างๆ และเริ่มระบบการศึกษาแบบใหม่ พ.ศ. 2428 ก็มีอายุ 47 ปี และถ้านับจากการออกกฎหมายรวมหัวเมืองต่างๆ ที่ถือว่ารวมประเทศสำเร็จ พ.ศ. 2435 สมบูรณาญาสิทธิราชย์สยามก็ยังมีอายุสั้นแค่ 40 ปีเท่านั้น

ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมือง ในการปฏิวัติสยาม 2475

ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475 เป็นการรวบรวมงานเขียนของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ “เหตุการณ์ 24 มิถุนา” ในแง่มุมต่างๆ และได้เพิ่มเติมบทสัมภาษณ์ เรื่อง “เหตุแห่งการปฏิวัติสยาม 2475” อีกด้วย

หนา 528 หน้า ราคา 330 บาท